



Sygn. akt I UK 212/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 9 stycznia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Józef Iwulski

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania Janusza M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o zasiłek chorobowy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 9 stycznia 2012 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych
z dnia 20 stycznia 2011 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G.
do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy oddalił apelację skarżącego Janusza M. od wyroku Sądu Rejonowego z 30 września 2010 r., którym oddalono jego odwołanie od decyzji pozwanego z 11 maja 2010 r. i z 17 czerwca 2010 r., odmawiających mu prawa do zasiłku chorobowego za okres niezdolności do pracy od 1 stycznia do 12 maja 2010 r. i od 13 maja 2010 r. do 9 czerwca 2010 r. Podstawą negatywnego rozstrzygnięcia było otrzymywanie przez skarżącego wynagrodzenia za udział w radach nadzorczych dwóch spółek. W zatrudnieniu pracowniczym, jako dyrektor oddziału banku, skarżący pozostawał do 31 grudnia 2009 r. Niezdolność do pracy powstała przed tą datą. Skarżący już wcześniej był członkiem rad nadzorczych dwóch spółek i po ustaniu pracowniczego zatrudnienia nadal w nich uczestniczył jako przewodniczący rad nadzorczych (w dniach 23 marca i 20 kwietnia 2010 r. spółki z o.o. P. i 18 lutego, 12 kwietnia, 26 kwietnia i 10 maja 2010 r. spółki akcyjnej C.). Z tego tytułu otrzymywał wynagrodzenia miesięczne, odpowiednio w wysokości około 2500 zł i 3400 zł. Sąd Rejonowy decyzje pozwanego uznał za prawidłowe. Podstawę prawną stanowił przepis art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz. U. z 2000 r. Nr 77, poz. 512 ze zm.; dalej jako „ustawa” lub „ustawa zasiłkowa”). Skarżący kontynuował działalność zarobkową po ustaniu zatrudnienia, gdyż za udział w radach nadzorczych uzyskiwał comiesięczne regularne przychody. Miał zapewnione środki do życia co wykluczało prawo do zasiłku chorobowego. W apelacji skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię. Sąd Okręgowy w uzasadnieniu oddalenia apelacji skarżącego odwołał się do wyroku Sądu Najwyższego z 20 stycznia 2005 r. (I UK 154/04) i zauważył, że członkowie rady nadzorczej spółki akcyjnej wykonują swoje czynności na podstawie stosunku prawnego o charakterze cywilnoprawnym (organizacyjnym). Członkom rady nadzorczej może być przyznane wynagrodzenie (art. 392 § 1 k.s.h.). Stanowi wówczas ich „zarobek”. W konkluzji stwierdził, że już samo członkostwo w radzie nadzorczej spółki i otrzymywanie z tego tytułu comiesięcznego wynagrodzenia w formie ryczałtu jest świadczeniem pracy w rozumieniu ustawy zasiłkowej. Nie ma znaczenia, czy ubezpieczony uczestniczył w posiedzeniach rady nadzorczej we

wszystkich miesiącach, za które został pozbawiony zasiłku chorobowego, czy tylko – jak podnosił – incydentalnie, gdyż bezspornie we wszystkich tych miesiącach pobierał stałe wynagrodzenia z tego tytułu. Utrata zasiłku chorobowego obejmuje cały okres objęty zwolnieniem lekarskim. Tym samym brak jest podstaw do przyznania prawa do zasiłku chorobowego za okresy zwolnień lekarskich, w których ubezpieczony w ogóle nie brał udziału w posiedzeniach organów spółek.

Skarga kasacyjna zarzuciła: 1. naruszenie art. 13 ust. 1 pkt 2 i art. 17 ust. 1 ustawy zasiłkowej przez uznanie, iż stosunek organizacyjny jako członek rad nadzorczych w spółkach był działalnością zarobkową (pracą zarobkową) powodującą utratę prawa do zasiłku chorobowego od 1 stycznia do 9 czerwca 2010 r.; 2. naruszenie art. 13 pkt 1-5 ustawy zasiłkowej, a także art. 4 pkt 9 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych przez przyjęcie, iż nawet samo uczestnictwo w radach nadzorczych spółek prawa handlowego przez ubezpieczonego w okresie zwolnienia lekarskiego powoduje utratę jego prawa do zasiłku chorobowego; 3. przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.), polegającej na dokonaniu tej oceny w sprzeczności z ustaleniami Sądu pierwszej i drugiej instancji z treścią materiału dowodowego: poprzez przyjęcie, że ubezpieczony wykonywał działalność zarobkową w okresie zwolnienia lekarskiego i z tego tytułu zaszyły negatywne przesłanki z art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy zasiłkowej, które pozbawiły go zasiłku chorobowego oraz przyjęcie, iż podjęcie działalności zarobkowej wyrażone w tym przepisie prawa obejmuje także przychody uzyskiwane z pełnienia funkcji członka rad nadzorczych spółek prawa handlowego.

W odpowiedzi pozwany wniósł o oddalenie skargi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga została uwzględniona ze względu na prawo materialne, które może być naruszone przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.).

Trudno byłoby zarzucać błędną wykładnię, gdyż w zaskarżonym wyroku powtórzono w istocie stanowisko jakie zajął Sąd Najwyższy w wyroku z 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04 (OSNP 2005 nr 19, poz. 307). Teza tego wyroku stwierdza, iż:

członek rady nadzorczej spółki akcyjnej, który pobiera wynagrodzenie z tego tytułu oraz wynagrodzenie z tytułu oddelegowania do stałego indywidualnego wykonywania czynności nadzorczych, świadczy pracę zarobkową w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

Rzecz jednak w tym, że wykładnia przyjęta w wyroku Sądu Najwyższego z 20 stycznia 2005 r. nie miała bezpośrednio zastosowania w sprawie objętej skargą, gdyż wyrok dotyczy sytuacji określonej w art. 17 ustawy zasiłkowej, a więc innej niż ustalona w sprawie, skoro sporny jest zasiłek chorobowy należy po ustaniu tytułu ubezpieczenia chorobowego, a zatem na podstawie art. 13 tej ustawy. W sprawie nie ustalono, iżby skarżący po ustaniu 31 grudnia 2009 r. pracowniczego zatrudnienia miał ubezpieczenie chorobowe z innego tytułu. Jeżeli tak, to podstawą rozstrzygnięcia powinien być art. 13 ustawy. Tu zaś nie można było poprzestać tylko na ogólnym (hasłowym) odwołaniu się do tego przepisu.

Wprawdzie Sąd pierwszej instancji oparł swe rozstrzygnięcie na przepisie art. 13 ustawy i do tej podstawy apelacja kierowała swoje zarzuty, to Sąd Okręgowy skupił się na argumentacji związanej z art. 17 ustawy, natomiast w odniesieniu do art. 13 ustawy nie przeprowadził wymaganej analizy, poprzestając w konkluzji na ogólnym stwierdzeniu, że Sąd pierwszej instancji prawidłowo zinterpretował przepisy art. 13 ust. 1 pkt 2 i art. 17 ust. 1 ustawy. Skarga kasacyjna przysługuje od orzeczenia sądu drugiej a nie pierwszej instancji (art. 398¹ § 1 k.p.c.). Zasadny byłby więc zarzut naruszenia art. 13 ustawy, jednak przez brak zastosowania (niewłaściwe zastosowanie w rozumieniu art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), co zasadniczo było konsekwencją nierozważenia zarzutów apelacji łączonych z tym przepisem (art. 378 § 1 k.p.c.).

Regulacje z art. 13 i 17 ustawy zasiłkowej różnią się jako podstawy rozstrzygnięcia, nie tylko ze względu na inne okresy ochrony ubezpieczeniowej, ale także dlatego, iż używają odmiennych pojęć, co już wstępnie wskazuje, że ich znaczenie nie jest tożsame. Przepis art. 17 jest stosowany ze względu na wykonywanie „pracy zarobkowej”, natomiast art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy ma na uwadze „działalność zarobkową”. Oczywiście, działalność zarobkową - już tylko ze względów semantycznych - można ujmować szerzej niż pracę zarobkową.

Odmienność ta wyraża różnicę pomiędzy regulacją z art. 13 i art. 17 ustawy, jednak jej nie wyczerpuje. Zadanie ustalenia treści normy prawnej należy do sądu, który stosuje prawo w rozstrzygnięciu konkretnej sprawy. W ocenie składu rozpoznającego skargę, ze względu na brak w zaskarżonym wyroku właściwej analizy i w efekcie rozstrzygnięcia na podstawie art. 13, Sąd Najwyższy nie powinien przedstawiać wiążącej wykładni w tym zakresie, albowiem rozpoznanie sprawy należy do sądu powszechnego. Na rozpoznanie sprawy składa się ustalenie właściwego prawa materialnego. Właściwie rozumiane prawo materialne określa też jakie ustalenia w sprawie są konieczne dla dostatecznego jej wyjaśnienia (art. 217 § 2 k.p.c. i art. 227 k.p.c.). Nie zachodzi sytuacja, która uzasadniałaby stosowanie art. 398¹⁴ k.p.c. Ponadto ze względów ustrojowych przypadki związania sądu powszechnego wykładnią Sądu Najwyższego są ściśle określone (przykładowo art. 390 § 1 k.p.c.).

Z powyższych motywów zarzut skargi kasacyjnej dotyczący naruszenia art. 17 ustawy należy uznać za bezprzedmiotowy, gdyż decyzja i spór dotyczą zasiłku chorobowego po ustaniu tytułu ubezpieczenia chorobowego (który według dotychczasowych ustaleń ustał z końcem 2009 r.). Nie inną ocenę należałoby odnieść również do zarzutu procesowego skargi, albowiem art. 233 § 1 k.p.c. ze względu na ograniczenie wynikające z art. 398³ § 3 k.p.c. nie może stanowić oparcia dla zarzutu procesowego skargi; pomijając, że nie byłby zasadny, gdyż w zaskarżonym wyroku za punkt odniesienia w ocenie żądania przyjęto wykonywanie „pracy zarobkowej” a nie „działalności zarobkowej”. Innymi słowy nie powinno być wątpliwości co do wniosków wypływających z wyroku Sądu Najwyższego 20 stycznia 2005 r., I UK 154/04, czyli, że członek rady nadzorczej, który pobiera wynagrodzenie z tego tytułu, świadczy pracy zarobkową w rozumieniu art. 17 ust. 1 ustawy. Jednak w zaskarżonym wyroku brak jest samodzielnej oceny (rozstrzygnięcia), czy ta sama sytuacja, jednak po ustaniu tytułu ubezpieczenia chorobowego stanowi działalność zarobkową w rozumieniu art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy zasiłkowej i czy nie spełniają się pozostałe warunki negatywne prawa do zasiłku, które ten przepis wymienia.

Uprawnione jest więc zwrócenie uwagi, że przepis art. 13 pkt 2 ustawy zasiłkowej pierwotnie pozbawiał prawa do zasiłku chorobowego, jeżeli osoba niezdolna do pracy kontynuowała działalność zarobkową lub podjęła działalność

zarobkową. Natomiast po zmianie (od 1 lipca 2004 r.) przepis ten stanowi, że zasiłek chorobowy z tytułu niezdolności do pracy powstałej w czasie trwania ubezpieczenia chorobowego, jak i z tytułu niezdolności do pracy powstałej po ustaniu tytułu ubezpieczenia nie przysługuje za okres po ustaniu tytułu ubezpieczenia chorobowego, jeżeli osoba niezdolna do pracy, kontynuuje działalność zarobkową lub podjęła działalność zarobkową stanowiącą tytuł do objęcia obowiązkowo lub dobrowolnie ubezpieczeniem chorobowym albo zapewniającą prawo do świadczeń za okres niezdolności do pracy z powodu choroby.

Odniesienie tej regulacji do argumentacji prawnej skarżonego wyroku uprawnia stwierdzenie, że rozpoznanie zarzutów skargi kasacyjnej oznaczałoby w istocie rozpoznanie sprawy za sąd powszechny. Należałoby bowiem odpowiedzieć nie tylko na pytanie czy udział skarżącego w radach nadzorczych stanowił działalność zarobkową, a w przypadku odpowiedzi pozytywnej, ponadto czy stanowił tytuł do objęcia obowiązkowo lub dobrowolnie ubezpieczeniem chorobowym albo czy działalność ta zapewniała prawo do świadczeń za okres niezdolności do pracy z powodu choroby. Mankament ten rodzi też wątpliwość czy wszystkie ustalenia konieczne zostały w sprawie dokonane (art. 217 § 2 k.p.c.). Chodzi tu w szczególności o to, że analiza przepisów (art. 11 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych) może prowadzić do wniosku, że udział w radzie nadzorczej nawet z prawem do wynagrodzenia (art. 392 § 1 k.s.h.) sam w sobie nie stanowił tytułu podlegania ubezpieczeniu chorobowemu obowiązkowo lub dobrowolnie, co nie wykluczałoby potrzeby ewentualnego rozważenia czy stosunek organizacyjny w radzie nadzorczej spółki nie łączył się z dodatkową umową, z której wynikałby tytuł podlegania ubezpieczeniu chorobowemu. Odrębnej i samodzielnej wykładni wymaga też druga część alternatywy z przepisu art. 13 ust.1 pkt 2 ustawy, wyłączająca prawo do zasiłku, gdy kontynuowana lub podjęta działalność zarobkowa zapewnia prawo do świadczeń za okres niezdolności do pracy z powodu choroby. Sąd Najwyższy nie powinien więc bez uprzedniego stanowiska Sądu powszechnego, kwalifikować i rozstrzygać, czy wynagrodzenie wynikające ze stosunku organizacyjnego w radach nadzorczych spółek było działalnością zarobkową w rozumieniu art. 13 ust. 1 pkt 2

ustawy, gdyż prócz tego wymagane było rozstrzygnięcie uwzględniające dalsze alternatywne sytuacje ujęte w tym przepisie. Oczywiście skarga nie ma racji w zarzucie, iż odmowa zasiłku wynikała z samego uczestnictwa w radzie nadzorczej (stosunku organizacyjnego), gdyż pozwany ani Sądy pierwszej i drugiej instancji nie zawężyły tylko do tej przyczyny odmowy prawa do zasiłku, zwracając uwagę, że to wynagrodzenie otrzymywane z tego tytułu stanowi fakt istotny w sprawie.

Natomiast co do kwestii czy utrata zasiłku chorobowego zawsze dotyczy całego okresu niezdolności do pracy, to należy mieć na uwadze, że przy ścisłej co do zasady wykładni przepisów o ubezpieczeniu społecznym (chorobowym), utrata czy brak prawa do zasiłku nie mogą być ujmowane jako swoista sankcja zawsze rozkładająca się na cały okres niezdolności do pracy, jeżeli ten składał się z kilku okresów niezdolności do pracy. Utrata prawa do zasiłku chorobowego w okresie ubezpieczenia nie powinna dotyczyć więc całego okresu niezdolności do pracy, lecz tylko tego, w którym została podjęta praca - wyrok Sądu Najwyższego z 25 lutego 2008 r., I UK 249/07 (OSNP 2009 nr 11-12, poz. 152). Inna sytuacja zachodzi, gdy ubezpieczony otrzymuje cyklicznie (miesięcznie) stałe i adekwatne wynagrodzenie, które nie zależy od ilości i terminów wykonywanych zadań (czynności) w określonym czasie. Właśnie w tym może się też wyrażać różnica pomiędzy pracą i działalnością zarobkową, która z reguły obejmuje okres od jej rozpoczęcia do zaprzestania i dlatego trwa przeważnie dłużej niż okazjonalna lub konkretna praca zarobkowa. Przy działalności zarobkowej od jej rozpoczęcia do zaprzestania należałoby wówczas uznać, że wykładnia prawa przyjęta w wyroku z 25 lutego 2008 r. nie byłaby aktualna dla takiej sytuacji. Przepis art. 17 ustawy utratę prawa do zasiłku chorobowego odnosi do okresu zwolnienia wynikającego z orzeczenia lekarskiego o zwolnieniu od pracy, natomiast według regulacji z art. 13 ustawy zasiłek chorobowy w ogóle nie przysługuje za okres po ustaniu tytułu ubezpieczenia chorobowego, a więc nie odnosi się do okresów poszczególnych zwolnień, tak jak w przepisie art. 17. Z tego względu tym bardziej więc nie byłaby zasadna argumentacja skarżącego, że utrata prawa do zasiłku chorobowego powinna być ograniczona tylko do poszczególnych okresów zwolnień lekarskich, w których uczestniczył w posiedzeniach rad nadzorczych lub wykonywał konieczne czynności. W sprawie chodziło też tylko o wynagrodzenie członka rady nadzorczej

przyznane na podstawie art. 392 § 1 k.s.h., a nie – jak zarzuca skarżący – o wynagrodzenie członka rady nadzorczej z tytułu oddelegowania do stałego indywidualnego wykonywania czynności nadzorczych (art. 390 § 2 k.s.h.).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji, stosownie do art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.